

MÍSTNĚ ZAKOTVENÉ UČENÍ

Markéta Hossingerová

Institucionalizované vzdělávání dětí a mládeže mění v reakci na potřeby současného globalizovaného a informačního světa své dřívější základní strategie. Rozvíjejí se nové obsahy vzdělávání, stanovují se jiné vzdělávací cíle – a tomu se přizpůsobují různé přístupy vzdělavatelů. Jedním z takových přístupů, který má značný potenciál přispívat k výchově demokratického občana 21. století, je místně zakotvené učení. Tento koncept využívá k výuce reálné okolí školy a podporuje navazování vztahů v místní komunitě. Při synergickém zapojení dalších osob – představitelů obecních a městských samospráv a správců veřejných pozemků – do vzdělávání lze z užití principů konceptu místně zakotveného učení získat řadu benefitů pro všechny zúčastněné.

Rámcové a školní vzdělávací programy

Základními státními kurikulárními dokumenty českého školství jsou rámcové vzdělávací programy (RVP) [1] pro jednotlivé etapy vzdělávání, které v roce 2004 nahradily tradiční školní osnovy a které obsahují nové strategie lépe odpovídající současnosti – globalizovanému světu a informační době. Těžištěm vzdělávání se tak nově stávají klíčové kompetence a gramotnosti. **Úkolem školy již není pouze předat znalosti, ale především naučit žáky a studenty orientovat se v rychle se měnícím světě a také v něm obstát.** Proto byla také definována tzv. průřezová témata, která se věnují aktuálním problémům a výzvám světa. Svým zaměřením na hodnotové postoje žáků a studentů a jejich kultivaci mají průřezová témata spíše charakter výchovy. RVP jsou pro školy závazné, ale formulované velmi obecně.

Na několika místech najdeme v RVP pojmy „udržitelný rozvoj“ a „životní prostředí“, které, ačkoliv to dosud – a uvidíme, co přinesou právě probíhající revize RVP – není explicitně vyjádřeno, v sobě nutně obsahují i rozvoj právě „území“ a prostředí konkrétně „vystavěné“.

Na základě RVP si každá škola vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program, který ji do značné míry umožňuje se určitým směrem profilovat, a tím se odlišit od ostatních. Učitelé tak mohou snáz formulovat vlastní představy o podobě vzdělání na té které škole, mohou lépe spolupracovat napříč obory a mohou učit více kreativně. **Průsečíkem zájmů různě aprobovaných učitelů a jejich oborů se pak může stát právě jejich místní prostředí školy a jejího okolí.** Každá školní budo-

va přece zaujímá určité místo, tedy fyzický a zároveň společenský prostor neboli sousedství tvořené lokální komunitou.

Partnerství a spolupráce

Každé takové místo má před sebou nějakou budoucnost – a má-li se rozvíjet prospěšným způsobem, musí mít takovou komunitu, která bude aktivně budovat místní partnerství a která se bude na lokální úrovni zabývat nejrůznějšími ekologickými, sociálními a ekonomickými problémy.

Budovat místní partnerství v tomto kontextu znamená dostat děti a mladistvé ven ze školní budovy do okolního veřejného prostoru a poskytnout jim důvod o daném místě přemýšlet a mluvit o něm – s místními obyvateli, lokálními firmami a podnikateli, odborníky různých zaměření a v neposlední řadě s místní samosprávou. Znamená to umožnit žákům a studentům vyjádřit obavy i přání, zapojit je do rozhodovacích procesů a konečně jim ukázat, jakými způsoby lze okolní prostředí měnit a zlepšovat.

Uvažujete-li, že byste iniciátorem takového partnerství mohli být vy – odborníci, městští architekti – můžete při oslovení vybrané školy čerpat z již existujícího konceptu místně zakotveného učení.

Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení můžeme chápat jako environmentální výchovu (jedno z průřezových témat), která je vázána na konkrétní místo. Na rozdíl od běžně chápané environmentální výchovy zaměřené

zejména na přírodní prostředí prosazuje místně zakotvené učení přesah i do oblastí kulturních, sociálních a ekonomických podmínek místa. Usiluje tedy nejen o ochranu přírody, ale také o zodpovědnou správu obce. Velká výhoda tohoto konceptu spočívá v jeho uplatnitelnosti prakticky kdekoliv. Jakákoliv obec se může stát „*efektivním učebním prostorem pro výuku dovedností potřebných pro život v demokratické společnosti*“ [2].

Princip místně zakotveného učení, čili využívání reálného bezprostředního okolí školy pro výuku, má dlouhou tradici – v českém prostředí bychom tyto myšlenky mohli nalézt u pedagogických reformátorů, jakými byli Jan Amos Komenský nebo Eduard Štorch. Na konci 90. let 20. století se tento přístup formoval na severovýchodě USA a v České republice ho od roku 2004 systematicky rozvíjí projekt **Škola pro udržitelný život** [3]. Na webových stránkách projektu jsou nejen podrobně popsána východiska a teoretické základy, na nichž projekt stojí, ale k dispozici je i řada konkrétních metodik, jimiž se lze při navrhování vlastních záměrů inspirovat. V rámci rozvoje území to klidně může být např. „*obnovování, údržba a vytváření nových cest, odpočinkových míst, zlepšení nakládání s odpady, vodou či energiemi*“ [4]. **Rozsah činností, které lze formou místně zakotveného učení realizovat, je daný pouze ochotou a představitostí zapojených účastníků.**

Studie hodnocení přínosů místně zakotveného učení, které byly provedeny v USA [5] poukazují na pozitivní dopady jeho uplatnění ve vzdělávání: žáci dosahují lepších studijních výsledků a jsou více angažováni, stejně tak učitelé pociťují ve své práci větší míru uspokojení. V ne-

poslední řadě byla zaznamenána změna postavení školy v obci. Z instituce, která především pouze čerpá obecní finance, se rázem může stát partner, který pomáhá řešit konkrétní problémy obce. Obec pak získává to nejcennější – sociální kapitál, síť vzájemných vztahů, které jsou založeny na důvěře, spolupráci a touze budovat udržitelná místa pro život.

Důležitými předpoklady pro úspěšnou realizaci projektu místně zakotveného učení jsou, jak již bylo řečeno výše, ochota a vůle účastníků a také dostatek času. **Proto vždy důsledně promyslete a přesně definujte vaše cíle z pohledu správců veřejných pozemků a veřejného majetku a buďte maximálně otevření při komunikaci se školou.** Místně zakotvené učení by pro pedagogy nemělo představovat další zátěž navíc – jedním z principů tohoto konceptu je totiž skutečnost, že místně zakotvené učení je plnohodnotným nástrojem vzdělávání [6]. Zainteresovaní učitelé by tak měli mít přesně rozmyšleno, jak vše zapadá do jejich výuky a jakých vzdělávacích cílů má být dosaženo. Nechte si tedy dostatek času na plánování a hledání vzájemných souvislostí.

Při získávání prvotních zkušeností s místně zakotveným učením volte raději menší projekty, které zvládnete uskutečnit ve spojení pouze s jedním učitelem. Úspěšnou realizaci získáte argumenty pro akce většího rozsahu, které budou vyžadovat zapojení většího počtu žáků i pedagogických pracovníků, případně i například úpravu rozvrhu.

Svět naším domovem

Vztah ke svému místnímu přírodnímu i vystavěnému prostředí, ke svému kulturně-historickému dědictví a rozmanitému světu přírody nabytý prostřednictvím lokálních komunitních projektů, ve kterých budou žáci skutečnými partnery a strůjci rozvoje, pozitivně ovlivní jejich další přemýšlení o světě – o našem společném domově – jehož budoucí existence je nejen v důsledku probíhající klimatické změny v ohrožení.

Vzdělávat děti a mládež v tématu rozvoje území se při uvědomění těžkostí dnešního světa zdá nanejvýš důležité a aktivní podpora odborníků z daných oblastí a jejich partnerská účast na vzdělávacím procesu je jen těžko na-

hraditelná. Právě oni jsou nositeli souvisejících informací a aktuálních trendů, které vedou ke zvládnutí výzev, které před námi všemi stojí.

Použité zdroje:

- [1] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, MŠMT, Praha, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.
- [2] VESELÁ, E. (ed.) a kol. *Za jeden provaz. Metodika výchovy k udržitelnému rozvoji a aktivnímu občanství programu Škola pro udržitelný život*. Středisko ekologické výchovy SEVER a Partnerství, o. p. s., Horní Maršov, 2012. s. 25.
- [3] *Škola pro udržitelný život*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.skolaprozivot.cz/Skola-pro-zivot.html>.
- [4] CLARK, D. (překlad HUŠKOVÁ, B. a kol.). *Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost. Budování vztahů mezi školami, obcemi a správci veřejných pozemků a prostor cestou místně zakotveného učení a zapojování občanů*. Středisko ekologické výchovy SEVER a Partnerství, o. p. s., Horní Maršov, 2010. s. 6.
- [5] *The Benefits of Place-based Education: A Report from the Place-based Education Evaluation Collaborative (Second Edition)*, 2010. Dostupné z: <https://promiseofplace.org/sites/default/files/2020-06/PEEC%2C%202010%20summary.pdf>.
- [6] *Principles of Place-based Education*, Promise of Place. [on-line]. Dostupné z: <https://promiseofplace.org/what-is-pbe/principles-of-place-based-education>.

Mgr. Markéta Hossingerová
Pěstuj prostor, z. s.

ENGLISH ABSTRACT

Place-based Learning, by Markéta Hossingerová

Institutionalized education for children and youth is changing its former basic strategies in response to the challenges of the current globalized and information-driven world. New educational content is being developed, different educational goals are being set - and different approaches of educators are adapting to this. One such approach that has considerable potential to contribute to the education of the democratic citizens of the 21st century is place-based learning. This approach uses the real environment of the school to teach and encourage the development of relationships in the local community. With the synergistic involvement of other people such as municipal and city government officials and public land managers in education, there are many benefits to be gained for all participants involved from using the principles of place-based learning.